

centar za
ženske studije
BEOGRAD

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O RADU **2022**

SADRŽAJ

Uvod	2
Projekti	4
Program organizacije rada	16
Resursi organizacije	17
Prilozi i linkovi	18

UVOD

Izveštaj o radu Udruženja „Centar za ženske studije“ iz Beograda (u daljem tekstu: CŽS) se odnosi na period od 01.01.2022 – 31.12.2022. godine i predstavlja pregled rada organizacije u toku 2022. godine u projektnom, organizacionom, finansijskom i resursnom smislu.

Rad Centra za ženske studije, angažmani zaposlenih i sprovođenje aktivnosti omogućene su kroz institucionalne podrške Fondacije Trag, Građanskih inicijativa i Rekonstrukcije ženski fond. Partneri i donatori/ke u toku 2022. godine bili su i Kvinna till Kvinna (Institute of Development Studies UK), Fondacija Tempus, Ambasada Holandije u Beogradu, Balkan Trust for Democracy i Centar za promociju nauke.

U 2022. godini, godini jubileja, u kojoj se pre trideset godina grupa hrabrih žena odlučila da pokrene Centar za ženske studije, primarni cilj organizacije, pored ključnih aktivnosti koje su se realizovale u okviru programa Proizvodnje znanja, Deljenje znanja i Akcija, bio je i implementacija strateškog plana i proces reformisanja a sve u cilju jačanja organizacije za njen budući rad.

Naše prethodne pravce *istraživanje, obrazovanje i izdavaštvo* smo preosmisile i transformisale u tri nova pravca:
proizvodnja znanja
deljenje znanja i
treći pravac koji je u potpunosti novi - *akcija*.

U prethodne tri decenije članice Centra bile su prisutne u aktivističkim zajednicama i na protestima, ali tek u procesu strateškog planiranja smo shvatile kako nam je potreban i novi zasebni pravac koji će se fokusirati na javno delovanje.

Zamislile smo da ova tri pravca funkcionišu kao jedan tok tako da:
proizvodnja znanja istražuje i anticipira teme i tokove, koje potom kroz deljenje znanja bivaju predstavljeni zajednici kroz različite module i programe poput feminističke i digitalne škole, kako bi na kraju tog procesa akcija podrazumevala rad sa polaznicama programa i saradnicama na konkretnim akcijama.

Potom iz konkretnih akcija se takođe notiraju potrebe zajednice, otvorena pitanja i problemi koji se vraćaju timu proizvodnje koji analizira njihove uzroke i različite aspekte. I tako se ponovo započinje krug cirkulacije od proizvodnje, preko deljenja do akcije.

U toku 2022. godine radile smo na reformi Statuta, kao i izradi celog seta dokumenata, od pravilnika o radu, sistematizaciji i proceni razvoja, planova o diverzifikaciji sredstava, razvoju alumni baze i sličnim.

Neke od ovih dokumenata smo imale odranije, ali ih je trebalo temeljno promeniti i uskladiti sa novim potrebama i idejama. Druga dokumenta pak smo imali u neformalnim vidovima pa ih je trebalo razviti i zaokružiti. I konačno, treća dokumenta su novina za nas.

U tom procesu smo bile vođene mentorskom podrškom, koja nam je umnogome pomogla da ovaj veliki posao uspešno završimo.

U duhu obeležavanja tridesetogodišnjice Centra i u sklopu svih promena kroz koje smo prošle prethodne dve godine, u poslednjoj i kroz novi strateški razvoj, posvetile smo se i našem novom vizuelnom identitetu, kao delu plana za komunikaciju. Uz podršku i glasovima zajednicei članica Skupštine CŽS, izabrale smo novi logo.

OPERATIVNI TIM:

(do oktobra 2022. godine)

Nadja Bobić - programska koordinatorka

Nadja Duhaček - voditeljka programa Deljenje znanja

Lara Končar - voditeljka programa Proizvodnja znanja

Ana Krstić - voditeljka programa Akcija i PR menadžerka

Mirela Šantić - operativna koordinatorka

Vajka Anđelković - finansije

Jasna Alibegović - arhiva

OPERATIVNI TIM:

(od oktobra 2022. godine)

Lara Končar - voditeljka programa Proizvodnja znanja

Ana Krstić - voditeljka programa Akcija i PR menadžerka

Mirela Šantić - operativna koordinatorka

Vajka Anđelković - finansije

Jelena Vasiljević - fundrejzing menadžerka

Jasna Alibegović - arhiva

SAVET CŽS:

Marina Bogdanović

Nadja Bobić

Daša Duhaček

Ana Stolić

Snežana Škundrić

PROJEKTI

U toku 2022. godine CŽS je nastavio da razvija svoj bogati programski rad kroz tri programa: proizvodnja znanja, deljenje znanja, i akcija.

Projekti koje smo realizovale kroz programe:

1. KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE „SUPROTSTAVLJANJE NAZADOVANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI U SRBIJI – ISKUSTVA FEMINISTIČKIH I K VIR AKTIVISTKINJA“

(*Countering gender backlash in Serbia – experiences of feminist and queer activists*)

Implementacioni partner: Kvinna till Kvinna
Podrška: Institute of development studies (UK)
Voditeljka projekta: Lara Končar

Sprovodi se u saradnji sa organizacijom Kvinna till Kvinna, a uz podršku Institute of development studies (UK). Cilj istraživanja je da se mapiraju antirodne politike i razumeju faktori koji oblikuju organizovanje, savezništva i raslojavanja unutar feminističkog i queer pokreta, sa posebnim fokusom na sužavanje demokratskog prostora i period pandemije u savremenoj Srbiji. Istraživački tim Centra za ženske studije bavio se prikupljanjem i analizom medijske građe i polustruktuiranih intervjua sa aktivistkinjama. Tokom istraživanja sprovedeno je 12 intervjua sa aktivistkinjama i završena je analiza medijske građe na uzorku od 892 medijska teksta. Rezultati teorijske i medijske analize predstavljeni su u formi naučnog članka čiji je rukopis priložen časopisu CM-Culture and Media, Fakulteta političkih nauka. Projekat se i dalje nalazi u procesu realizacije, a u narednoj godini planirano je kreiranje preporuka zasnovanih na zaključcima koji su izvedeni iz sprovedenih intervjua, javno predstavljanje rezultata istraživanja i povećanje njegove vidljivosti kroz kampanju na društvenim mrežama.

2. INKLUZIVNE DIGITALNE OBRAZOVNE ANTI DISKRIMINATORNE ALTERNATIVE

**Inclusive Digital Education Anti-discrimination
AlternativeS - IDEAS**

**Projekat podržan: EU kroz Erasmus + program i u saradnji sa
Tempus Fondacijom iz Beograda
Trajanje projekta: od 31 decembra 2020. do 30 decembra 2022.
Voditeljka projekta: Daša Duhaček**

Centar za Ženske studije je u 2022 godini uspešno završio projekat, *Inkluzivne digitalne obrazovne anti diskriminatorne alternative* (*Inclusive Digital Education Anti-discrimination AlternativeS/IDEAS*) kojim je rukovodio dve godine. U realizaciji obimnog i zahtevnog IDEAS programa učestvovalo je još pet partnerskih organizacija, i to, (po abecednom redu): Centar za istraživanje kultura, politika i identiteta (IPAK), NGO iz Beograda, Centar za ženske studije, NGO iz Zagreba, Colour Youth, NGO iz Atine, Karlov Univerzitet iz Praga i Univerzitet sa Islanada, iz Rejkjavika.

Realizovani program kroz podkaste predstavlja znanja iz oblasti ženskih studije i/ili studija roda, i tako kroz savremeni pristup obrazovanju daje doprinos osnaživanju višestruko diskriminisanih grupa. Rezultat IDEAS projekta je emitovanje, 36 podkasta, podeljenih u 7 tematskih modula, na engleskom jeziku:

Part One: Introductory issues and basic concepts

Prvi deo programa: Uvodna pitanja i osnovni pojmovi

1. *Gender and feminisms: women's studies against patriarchy*

Rod i feminismi: ženske studije protiv patrijarhata

2. *Women's herstories - political options and theoretical standpoints*

Ženske istorije: političke opredeljenja i teorijska stanovišta

Part two: Contemporary issues: here & now

Drugi deo progama: Savremena pitanja - sada i ovde

3. Women's minorities and their rights: migrant, Roma and homeless women

Ženske manjine i njihova prava: migrantkinje, Romkinje, beskućnice

4. Body, health and LGBTQI+ rights

Telo, zdravlje i LGBTQI+ prava

5. Lessons from the feminist political economy: issues of social reproduction

Lekcije iz feminističke političke ekonomije: pitanja društvene reprodukcije

6. Climate change, environment and gender

Klimatske promene, životna sredina, i rod

7. Thinking the political: freedom and responsibility

Promišljati političko: sloboda i odgovornost

Centar za ženske studije je pripremio autorske tekstove za prvi deo programa koji čini polaznu pretpostavku za IDEAS program u celini (dva modula, odnosno deset podkasta). Prva dva modula su posvećena različitim feminističkim teorijama i njihovim političkim opredeljenjima. U ova dva modula, artikulisane su teorijske pretpostavke iz feminističke levičarske, politički angažovane perspektive. Dakle, kao i u IDEAS programu u celini, naglasak je na feminističkim levičarskim idejama. Pored voditeljke, autorke podkasta su: Nađa Bobićić, Hristina Cvetinčanin Knežević, Nađa Duhaček i Lara Končar.

Drugi deo programa, u preostalih pet modula, obrađuje savremena, aktuelna pitanja. Ove module su pripremile partnerske organizacije, a proces je koordinirao Centar za ženske studije. Centar za ženske studije je pripremio i, prema planu, organizovao snimanje najvećeg dela podkasta.

Aktivnosti Centra su, u 2022 godini, osim intenzivnog rada na pripremama i snimanju podkasta, obuhvatale i organizaciju međunarodnog sastanka *Transnational Project Meeting/TPM* u Beogradu, kao i prezentaciju i promociju IDEAS programa, pre svega u funkciji distribucije IDEAS programa (*Multiplier Event*), takođe u Beogradu.

Administrativno, tehnička i PR podrška: Vajka Anđelković, Ana Krstić, Vladimir Radinović i Mirela Šantić.

3. ISTRAŽIVANJE „VRATITI SVOJE VR(IJ)EME: KAMPAÑA ZA RAVNOPRAVNE NAVIKE U OBAVLJANJU KUĆNOG RADA MEĐU MILENIJALKAMA I ZUMERKAMA“

Donator: German Marshall Fond USA i USAID

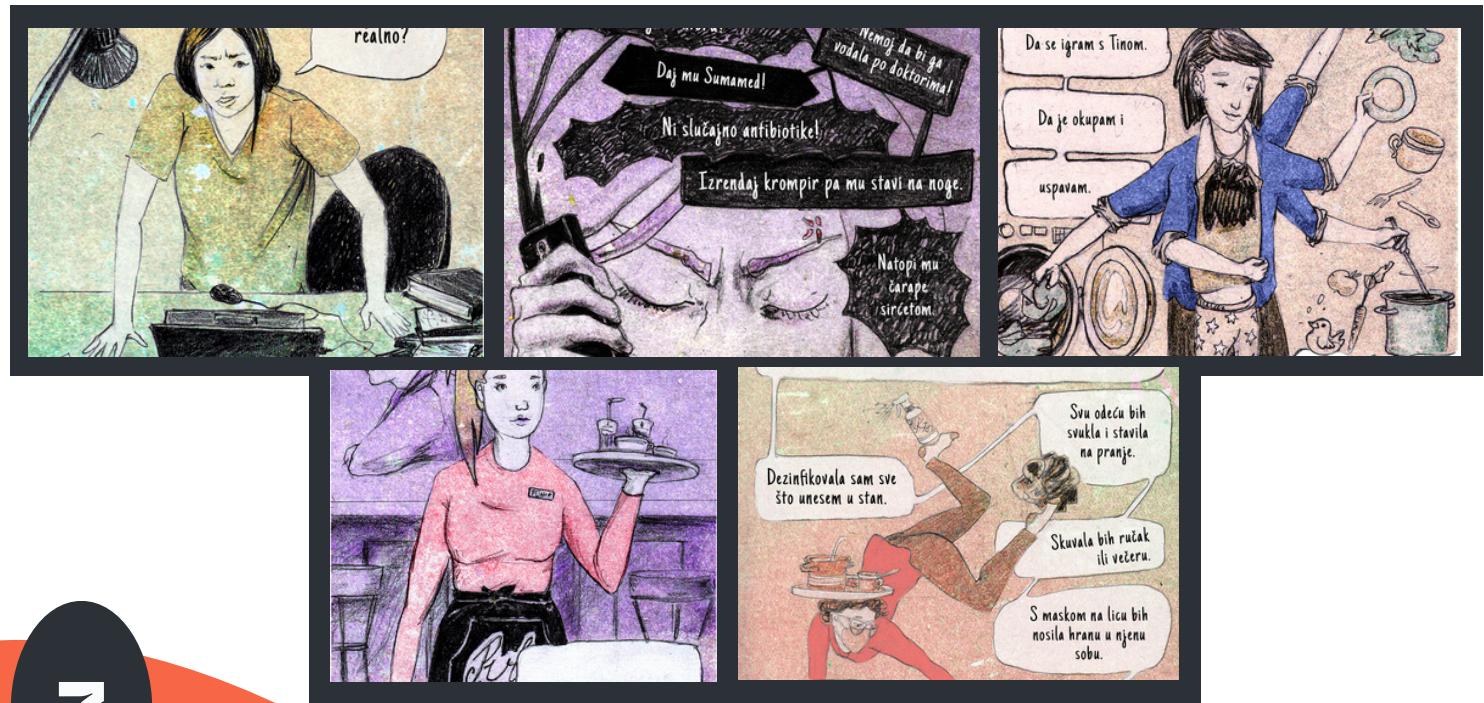
Implementacioni partner: Balkan Trust for Democracy

Voditeljka projekta: Nadja Bobić

Početkom 2022. godine zaokružile smo istraživanje praćeno kampanjom "Vratiti svoje vr(ij)eme: kampanja za ravnopravne navike u obavljanju kućnog rada među Milenijalkama i Zumerkama".

Projekat je rađen sa ciljem da ispita kako je pandemija COVID-19 uticala na preraspodelu, kvalitet i kvantitet neplaćenog kućnog rada koje obavljaju žene, starosti od 19 – 34 godine. Istraživanje je uključilo preko 60 žena iz Srbije i Bosne i Hercegovine.

Objavljena je publikacija nastala na osnovu istraživanja, pet strip epizoda, i kampanja je dobila široku medijsku promociju u regionalnim klasičnim i novim medijima. Rezultati istraživanja predstavljeni su i okviru internacionalne konferencije "Collecting the Heritage: South-East European Women Philosophers" koju je organizovao Centar za istraživanje žena u filozofiji iz Zagreba.

4.DIGITALNA FEMINISTIČKA ŠKOLA

Donator: OAK

Implementacioni partner: Trag fondacija

**Deo aktivnosti podržan sredstvima Rekonstrukcije ženski fond
i Građanske inicijative**

Voditeljka projekta: Nadja Duhaček

Početkom 2022. godine svoj finalni rezultat dobila je i Digitalna feministička škola koju je uspešno završilo 36 polaznice, koje su učestvovale u pisanju i objavlјivanju tri broja FEMzina (na preko 200 stranica). Organizovan je **treći FEMzin soare**, povodom objavlјivanja trećeg broja fanzina posvećenog rodno zasnovanom nasilju i otporima. Jedan od tekstova iz fanzina, posvećen temi ratnog silovanja, preveden je za portal na slovenačkom, i autorka je pozvana da za taj portal nastavi da piše. Takođe, organizovana je evaluacija programa. Polaznice DFŠ su kroz pozitivne evaluacije govorile o potrebi za daljim učenjem i druženjem, imaju plan da nastave saradnju kroz kružok za čitanje feminističke teorije i književnosti, kao i kroz pisanje, i istraživanje života svojih pretkinja. Konačno, kao svojevrsno zaokruženje ovog jednogodišnjeg programa organizovan je i Dan otvorenih vrata DFŠ. To je bila prilika da se šira javnost upozna sa našim radom, kroz kratku prezentaciju Digitalne škole, neformalni razgovor i šetnju kroz "učionice", i na kraju kroz igru posvećenu feminističkim pobedama tokom 2021. godine. U okviru DFŠ, 36 polaznica su zadovoljile uslove za Sertifikat.

Osim toga, učesnice su nastavile rad na projektu "Regionalne dečije igre o feminizmu i naučnoj pismenosti" koja je sprovodena uz podršku Centra za promociju nauke. Prva verzija igrice "Kad porastem, biću super!" obuhvatila je 20 žena sa jugoslovenskog prostora, koje su od 19. veka do danas dale važne doprinose nauci, umetnosti i/ili aktivizmu.

5. KAD PORASTEM, BIĆU SUPER! – FEMINISTIČKA DEČIJA IGRA

Podržana sredstvima: Centra za promociju nauke
Partnerska saradnja: Alternativni centar za devojke
Voditeljke: Nadja Duhaček i Jelena Jaćimović

U proleće 2021. godine, polaznice Digitalne feminističke škole počele su zajedno da rade na približavanju feminističkih znanja i ideja deci. Osmisile su istraživački i kreativni proces, i zajedno napravile dečiju igru „**Kad porastem, biću super!**“ Cilj je bio da se kroz igru omogući učenje o važnim ženama sa jugoslovenskih prostora, i da pravila same igre podstiču saradnju među onima koji se igraju, a ne takmičenje. Izabrale smo sledećih 20 žena: Anglea Piskernik, Biljana Stojković, Dragojla Jarnević, Fatima Mušić Manojlović, Gordana Vunjak Novaković, Jelena Demajo, Mara Bešter, Marija Jurić Zagorka, Marija Ratković, Nakie Bajram, Nasta Rojc, Neda Božinović, Nedžmije Pagaruša (Nexhmije Pagarusha), Rajna Aleksova, Rumena Bužarovska, Ševela Zildžić Iblizović, Sonja Drljević, Vera Šnajder, Vjolca Krasnići (Vjollca Krasniqi) i Zala Slabe. One su ostavile trag u botanici, evolucionoj biologiji, književnosti, pilotiranju avionima, biomedicinskom inženjeringu, obrazovanju, ekonomiji, novinarstvu, javnom zdravlju, politici, slikarstvu, pravosuđu, istoriji, mirovno aktivizmu, muzici, farmaciji, pedijatriji, izgradnji mostova, matematici, sociologiji i biopsihologiji. Zastupljene su žene iz različitih naučnih disciplina, ali i umetnice i aktivistkinje; takođe predstavljene su žene iz različitih istorijskih perioda, od 19. veka, do mladih žena koje su danas aktivne.

Napravljen je šipil od 60 kartica, odnosno, po 3 različite kartice o svakoj ženi, sa biografskim podacima koji upućuju na njihova dostignuća i prepreke koje su prevazišle. Uputstva o pravilima igre sastoje se od tri kruga. U prvom krugu, slično igri „go fish“ cilj je da učesnice razmenjuju karte, sve dok ne sakupe sve tri karte vezane za jednu naučnicu ili umetnicu. Predlog je da se ne takmiče, već da jedna drugoj pomažu. U drugom krugu, zadatak je da izaberu jednu ženu o kojoj su sakupile kartice, i da nacrtaju naslovnu stranicu njene sledeće knjige. Posle kartanja, učenja i crtanja, igračice su umorile, i zadatak za treći krug je da planiraju odmor za sebe i izuzetne žene sa karticama. Zajednički sazatak za celu grupu je da nacrtava mapu putovanja gde će ići sve/svi zajedno. Na izradi igrice radile su Jelena Jaćimović, Nevenka Kapičić, Gorana Šarac, Kristina Mijalović i Nađa Duhaček.

Prva javna promocija organizovana je 30. Septembra, u saradnji sa Alternativnim centrom za devojke iz Kruševca, u sklopu njihove kampanje prikupljanja sredstava za stipendije devojčica „Super devojčice“. Te večeri, u kafebaru 16, deca, ali i odrasli imali su priliku prvi put da isprobaju igicu. Povratne informacije su bile veoma pozitivne. Takođe, igrica je poslužila kao osnov za radionice koje su održane u Centru za promociju nauke u Beogradu (26. oktobar) i na kampu Super devojčice na Jastrebcu (26. novembar). Odgovor učesnica i učesnika je pozitivan, i istaknuto je kako su karte i sama igra prilagođene uzrastu, dok izazovi podstiču kreativnost.

6. DOKUMENTARNA SERIJA „ŽENSKO ZNANJE“

Podržana sredstvima Kvinna till Kvinna i Rekonstrukcija ženski fond
Voditeljka projekta: Nadja Duhaček

Najvažniji cilj pravljenja dokumentarnog serijala je beleženje feminističke istorije. Producija prve epizode i njeno emitovanje na televiziji bio je najvidljivijii način na koji je Centar za ženske studije obeležio 30 godina svog rada. Istovremeno, ova forma, za razliku od publikacija i tribina kojima su ranije obeležavane godišnjice, omogućila je predstavljanje rada Centra veoma širokoj publici, dok se kroz istraživački rad i snimanje prižila prilika za okupljanje alumnistkinja i saradnica. Razvijen je koncept prema kome se priča o našoj istoriji neće beležiti hronološki ili linearno, već će svaka epizoda obrađivati određenu temu, kroz preplitanje neposrednih iskustava alumnistkinja i snimke njihovog rada i istorijskih događaja. U prvoj epizodi, alumnistkinje su zajedno promišljale budućnost feminizma za 30 godina. Druga epizoda obradiće pitanje znanja i akademskog rada u oblasti ženskih i rodnih studija. Treća epizoda istražiće pitanje aktivizma i rada u sivlom društvu. Četvrta epizoda će se baviti pitanje umetnosti iz feminističke perspektive. Okosnica celog serijala su intervju sa alumnistkinjama Centra, odnosno razgovori o njihovom iskustvu sa predavanja i promišljanje o značaju feminističkog znanja za ono što rade u sadašnjem trenutku.

I epizoda - Feminizam počinje u tridesetoj

Centar za ženske studije postoji tačno 30 godina (8. mart 1992 – 8. mart 2022). Protagonistkinje su prošle tu školu, od Biljane Maletin koja je bila u prvoj generaciji, u vreme rata, preko Ivane Pantelić, Jelene Višnjić, Dragoslave Barzut, Ive Nenić i Mime Gavrilov, do Jelene Jaćimović koja je upravo završila Digitalnu feminističku školu, a rođena je kada i sam CŽS. One zamišljaju feministizam u budućnosti, za još 30 godina. Pošto se svaka od njih bavi nekim specifičnim poslom, da bi iznele svoju zamisao, one razmatraju feministička znanja i svoja radna iskustva. U tome im pomaže pregledanje arhive CŽS. Od njih i od koordinatorke CŽS Daše saznajemo da ni feministizam ni ova škola nemaju pravolinijski put. Kroz dileme i prekretnice, one dolaze do vizije feminizma u 2052. godini i šalju svoje poruke feministkinjama koje će u budućnosti gledati ovaj dokumentarac. Ova epizoda je premijerno prikazana 8. marta 2022, na televiziji n1, a dostupna je na YouToube kanalu Centra.

Pored osam učesnica prve epizode, tokom ove godine snimljeni su intervju sa još četiri alumnistkinje, odnosno saradnice Centra. To su Jelisaveta/Beka Blagojević, Adriana Zaharijević, Jana Baćević i Jelena Memet. Plan je da nakon emitovanja završenog dokumentarnog serijala i nakon dogovora sa sagovornicama i njihove autorizacije, najveći deo intervjua bude okačen na YouTube kanal Centra, kako bi ostali dostupni zainteresovanoj publici, pre svega, budućim studentkinjama i istraživačicama.

7. DVODNEVNI MODUL „UVOD U ŽENSKE STUDIJE“

**Podržan sredstvima Rekonstrukcija ženski fond
Voditeljka modula: Nadja Duhaček**

U okviru obrazovnih programa Centra za ženske studije, tokom 2022. godine nije organizovan jednogodišnji program. Ipak, mlade žene u Srbiji i regionu imale su priliku da učestvuju u nizu obrazovnih aktivnosti. Poslednjeg vikenda u septembru, organizovale smo dvodnevni modul **Uvod u ženske studije**, koji se sastojao o pet predavanja i jedne radionice na sledeće teme: (1) Šta su ženske studije?; (2) Skolarizacija i akademizacija ženskih studija; (3) Feminizam i klasifikacija feminističkih teorija; (4) Borba za prava žena u 19. i 20. veku u Srbiji i Jugoslaviji; (5) Feminističko organizovanje: od konferencije Drug-ca žena do danas i (6) I šta ćemo sad? Značaj ženskih studija za proizvodnju znanja i aktivističko delovanje.

Predavačice su bile Daša Duhaček, Svetlana Slapšak, Ivana Pantelić, Marijana Stojčić i Nađa Duhaček.

Prijavilo se 28 polaznica i polaznika iz celog regiona, a korišćenje zoom platforme omogućilo je da svi budu primljeni. Za prisustvo i aktivno učešće dodeljeno je 19 sertifikata. Evaluacije su pokazale veliko zadovoljstvo sadržajem i metodologijom rada. Posebno je bila interesantna rasprava o rodnim aspektima revolucionarnih promena.

8. DVODNEVNI MODUL „Feministička medijska kultura: proizvodnja roda“

**Podržan sredstvima Rekonstrukcija ženski fond
Voditeljke modula: Nadja Duhaček i Jelena Višnjić**

Dugogodišnju saradnju sa feminističkim kulturnim centrom BeFem smo nastavile kroz još jedan dvodnevni modul 22. i 23. oktobra. Naziv modula ostao je Feministička medijska kultura: proizvodnja roda. Ovog puta vratile smo nastavi uživo, i radile smo u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Održana su sledeća predavanja: (1) Žene u javnom i političkom prostoru, mapiranje prazninе; (2) Vodič za medijsko izveštavanje o nasilju; (3) Fake News: kako se lično piše, a političko briše; (4) Politika medijske reprezentacije rata i procesa uočavanja sa prošlošću: slučaj Srbija; (5) Moć delovanja i lidersrvo žena u praksama popularne kulture; (6) Nasilje nad ženama u fotografiji; (7) „Svet bez žena“: reprezentacijske i institucionalne prakse u savremenom pozorištu Srbiji i (8) Završna radionica i evaluacija.

Predavanja su držale: Jelena Višnjić, Biljana Đorđević, Aleksandra Mališić, Tanja Ignjatović, Tamara Ivančević, Stefan Janjić, Miloš Ćirić, Iva Nenić, Marija Janković, Maja Pelević; dok su završnu radionicu moderirale Milica Batričević i Nađa Duhaček.

Prijavilo se 37 studentkinja, a za aktivno učešće dodeljen je 21 sertifikat. Evaluacije su pokazale veliko zadovoljstvo sadržajem i metodologijom rada. Učesnice su se posebno osvrnule na iskustvo slušanja predavanja o teškim temama kao što su ratni zločini i nasilje prema ženama, i izrazile zahvalnost na pristupu koji je omogućio da se njima pristupi kroz razumevanje.

9. MODUL „UVEK O POSLEDICAMA, NIKAD O UZROCIMA!? FEMINIZAM I LEVICA – O RODNO ZASNOVANOM NASILJU“

**Podržan sredstvima Rekonstrukcije ženski fond
Voditeljka modula: Nadja Bobičić**

“Uvek o posledicama, nikad o uzrocima! – Feminizam i levica – o rodno zasnovanom nasilju” u toku šesnaest dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja, organizovale smo jednodnevni modul. U javnosti se o rodno zasnovanom nasilju (RZN) najčešće govori tek kada ono eskalira i to kroz rubrike tzv. crne hronike. Međutim, ono što u takvom pristupu nedostaje jeste analiza društvenih i struktturnih prepostavki koje omogućavaju da se nasilje stalno iznova reprodukuje. Zato je naš fokus bio da u okviru ovog modula analiziramo kompleksnost fenomena nasilja, njegove uzroke i ispoljavanja, kao i načine na koje mu se može pristupati. Sa polaznicama samo razgovarale o sledećim pitanjima: Kako prevenirati i zaustaviti nasilje, ako ne razmontiramo sve elemente društvene mašine koja ga generiše? Kako interpersonalno nasilje analizirati kao manifestaciju nasilja koje se omogućava na širem nivou zajednica, i na najširem struktturnom nivou neoliberalnog kapitalizma? Kakve veze RZN ima sa siromaštvom, ekocidom, rasizmom, kolonijalizmom? Konačno, kako se opirati nasilju u kapitalizmu, kroz zajedničko delovanje, kroz umetnosti, kroz pobune? O orodnjrenom nasilju iz ugla teorije socijalne reprodukcije govorila je Maja Solar, o struktturnom nasilju i prevazilaženju nasilja u progresivnim zajednicama Marijana Stojčić, a o reprezentacijama RZN i otporima kroz angažovanu umetnost u serijama, filmovima i knjigama Nađa Bobičić.

Zahvaljujući angažovanosti predavačica i polaznica modul je postigao svoj primarni cilj da otvari temu RZN iz interkacionalnog sistemskog ugla, kao i da uspostavi otvorenu razmenu i debatu.

10. ALUMNISTKINJE CENTRA ZA ŽENSKE STUDIJE

**Podržano sredstvima Rekonstrukcije ženski fond
Voditeljka: Milica Vasilijić, alumnistkinja i Nadja Duhaček**

Krajem 2021. godine, sprovedena je anketa u kojoj su učestvovale 74 alumnistkinje. Aktivnosti u ovoj godini započete su analizom te ankete, kroz koju su mapirana njihova interesovanja i potrebe. Prema planu, uspostavljena je mejling lista (alumnistkinjeczs@googlegroups.com), na kojoj je do kraja godine bila 121 članica. Takođe, organizovan je niz susreta. Krajem maja smo se sastale preko zooma, i alumnistkinje različitih generacija su se upoznale, čule kratku prezentaciju rezultata ankete i zatim zajedno razmišljale o kojim temama žele da razgovaraju u narednom periodu. Prepoznate teme obuhvataju tranzicionu pravdu, seksualno obrazovanje, prevenciju nasilja, antiratni pokret, AFŽ, bel huks (bell hooks), ekologiju i energetsku tranziciju, a postoji zainteresovanost i za kurseve i predavanja koji se bave uvodom u feminističke teorije već idu dalje. Atmosfera je bila veoma pozitivna i alumnistkinje su iskazale želju za ovakvim prostorima za razgovor i razmenu u budćnosti.

Odgovarajući na jednu od predloženih tema, polovinom septembra organizovan je naredni susret, ponovo preko zooma, a tema je bila seksualno i reproduktivno zdravlje. Uvod su dale alumnistkinje Centra, i koautorke nove publikacije na ovu temu, Aleksandra Mališić i Jelena Ivković. Jedna od važnih inicijativa koja je delimično proistekla i posle ovog susreta je okupljanje organizacija i inicijativa koje su pružale otpor promenama udžbenika biologije tokom jeseni 2022. godine. Poslednji susret u toku ove godine organizovan je u novembru i odvijao uživo, zajedničkim odlaskom na predstavu Dah teatra „Zagonetka revolucije“. Nakon predstave, imale smo priliku da razgovaramo sa glumicama i rediteljkom predstave. Krajem godine urađena još jedna kraća anketa. Na nju se odazvalo 27 alumnistkinja i većina je zadovoljna prvom godinom rada na uspostavljanju ove grupe. Ponovile su i potvrđile spremnost za učešće u budućim aktivnostima, a na spisak predloženih tema dodale su feminism i markizam, 8. mart, žensko stvaralaštvo i žene u umetnosti, uključivanje žena iz marginalizovanih grupa. Detaljne izveštaje sa svih susreta, kao i predloge za buduće aktivnosti sastavila je Milica Vasilijić i dostupni su po potrebi.

11. PROJEKAT IZUZETNE ŽENE SRBIJE

Donator: Ambasada Holandije u Beogradu

Voditeljka projekta: Nadja Bobićić

Tokom 2022. godine CŽS je svoj angažman u javnom prostoru nastavio i uz saradnju sa holandskom ambasadom u Srbiji i KC gradom kroz projekat "Deset izuzetnih žena Srbije". CŽS je uradio istraživanje i prateću brošuru za deset murala izuzetnih žena, koji su oslikani u različitim gradovima Srbije od Tutina na jugu do Novog Sada na severu. Otkrivanje murala je bilo praćeno i debatama, u kojima je CŽS radio moderaciju i pomagao u koncipiranju i povezivanju žena na lokalu sa predstavništvom ambasade.

12. "KOJA SU NOVA SAVEZNIŠTVA ZA 8. MART 2022.?"

Donator: Kvinna till Kvinna

Voditeljke: Nadja Bobićić i Lara Končar

Razgovorom zaokružena je serija aktivističkih razgovora (preko zoom platforme) pred naredni Osmi mart. U ovom razgovoru učestvovale su aktivistkinje srodnih progresivnih porketa kao što je ekološki, sindikalni, za pravedno stanovanje, omladinski, romski, i dr. Nakon razgovora, napisano je pet tekstova koji se bave novi savezništvima, i koji su objavljivani tokom februara meseca.

13. MEĐUNARODNE POSETE

U martu i maju CŽS je imao dve međunarodne posete. Grupa američkih studentkinja i studenata došla je u okviru svog akademskog programa SIT Study Abroad, i slušali su predavanje "Feminist movements and perspectives in the Balkans", koje je održala Nađa Duhaček.

U maju je Centar posetila grupa volontera i volonterki iz Albanije, Jermenije, Grčke, Kube i Srbije u sklopu Erasmus projekta "Food for thought" posvećenog temama feminizma, ekologije i hrane.

Takođe u toku 2022. godine imale smo studijsku posetu istraživačice/doktorantkinje pri Univerzitetu u Ljubljani, Fakultet za socialno delo Svenju Fischbach u okviru istraživačkog rada na temu "The Social Consequences of Care Migration to Western Europe for Local Communities and its Women in Serbia".

14. "BUDUĆNOST U UČIONICI CENTRA – FEMINISTIČKI STRIP"

Donator: Trag fondacija

Voditeljka kampanje: Ana Krstić

Godinu smo završile i zaokružile sa kampanjom u okviru koje smo radile na prikupljanju sredstava za realizaciju feminističkog stripa, koja je naišla na sjajan odziv i podršku i na koju smo izuzetno ponosne jer je bila naš prvenac u načinu osmišljavanja i realizacije. Cilj kampanje je bio ispitivanje interesovanja zajednice za feministički strip. Idejni povod za kampanju, kao i za strip, je bila tridesetogodišnjica Centra za ženske studije. Iz toga razloga smo odlučile da stripom promišljamo o budućnosti u narednih 30 godina. Kampanja je uspešno završena, i trenutno radimo na izradi stripa, koji će biti gotov do kraja aprila ove godine.

PROGRAM ORGANIZACIJE RADA

FINANSIJSKI IZVEŠTAJ

Finansijski izveštaj CŽS pripremljen je u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu, kojim se uređuju uslovi i načini vođenja poslovnih knjiga, priznavanje i procena prihoda i rashoda, sastavljanje, predstavljanje, dostavljanje i objavljivanje finansijskih izveštaja u skladu sa zakonskim propisima. Redovni godišnji finansijski izveštaj dizajniran je tako da pruži istinit i pravičan prikaz finansijskog stanja i izražen je RSD i EUR. Prilog ovom izveštaju je Finansijski izveštaj CŽS za 2022. godinu. Bilans godišnjeg stanja rada CŽS dostupan je i na sajtu APRa. Donatori i projektni partneri CŽS u 2022. godini:

-TRAG FONDACIJA,	4.169.457.20	RSD
-REKONSTRUKCIJA ŽENSKI FOND	1.042.800.00	RSD
-GRAĐANSKE INICIJATIVE	1.300.000.00	RSD
-TEMPUS KANCELARIJA	28.086.80	EUR
-KVINNA TILL KVINNA	12.146.00	EUR

DOKUMENTA ORGANIZACIJE

U toku 2022. godine radile smo na reformi Statuta, kao i izradi celog seta dokumenata, od pravilnika o radu, sistematizaciji i proceni razvoja, do strateškog plana za period do 2025, te planova o diverzifikaciji sredstava, razvoju alumni baze i sličnim.

Neke od ovih dokumenata smo imale odranije, ali ih je trebalo temeljno promeniti i uskladiti sa novim potrebama i idejama. Druga dokumenta pak smo imali u neformalnim vidovima pa ih je trebalo razviti i zaokružiti. I konačno, treća dokumenta su novina za nas.

U tom procesu smo bili vođene mentorskom podrškom, koja nam je umnogome pomogla da ovaj veliki posao uspešno završimo.

RESURSI ORGANIZACIJE

BIBLIOTEKA

U toku 2022. godine pored sporadičnih poseta od strane zainteresovanih čitateljki i čitalaca u prostorijama CŽSa, fokus je bio na daljem razvoju Virtuelne biblioteke dostupne na našoj redizajniranoj web stranici. Kako je prvo bitno zamišljeno, kroz program Znanje, ona predstavlja mesto prikupljanja i afirmacije feminističkog znanja. Dalji razvoj odnosi se na kreiranju nekoliko tematskih mini kampanja putem weba sa ciljem razvoja publike prema biblioteci CŽSa i paralelno približavanje dostupnih knjiga, tekstova i drugih materijala koje imamo u okviru nje.

WEB SAJT

Tokom 2022. u sklopu obeležavanja trideset godina CŽS urađen je novi dizajn sajta organizacije u cilju njegovog modernizovanja u vizuelnom i u struktturnom smislu. Namena je bila dvojaka. Sa jedne strane staviti u središte sajta trodecenijsku istoriju organizacije, sažeti tu bogatu istoriju feminističkog razvoja na način prilagođen online formatu. S druge, sajt je koncipiran tako da na što je moguće pregledniji način prikazuje tekuće aktivnosti i projekte tri ključna programa CŽS. Poseban segment sajta posvećen je digitalnoj bilbioteci, koja predstavlja digitalnu sponu sa izdavačkim aktivnostima CŽS, i daje mali uvid u to šta sve nudi biblioteka CŽS kao najveći materijalni resurs organizacije. Kada je u pitanju vizuelni izgled, sajt je updatovan tako da boje i oblici odgovaraju novom logu organizacije, koji je takođe izrađen u toku '22 godine. Za sajt je takođe odabran i najnoviji dizajn teme, koji je prilagođen projekcijama na različitim ekranima – kompjuteru, tabletu, pametnom telefonu.

PR / VIDLJIVOST CŽS

U toku 2022. godine smo redovno i posvećeno objavljivale sve aktivnosti na društvenim mrežama. Facebook profil je zabeležio postepen napredak, ali je znatan napredak primećen na Instagramu, čime smo povećale vidljivost Centra i približile aktivnosti mlađoj populaciji. Takođe smo gostovale u emisijama u kojima smo bile pozivane da diskutujemo o temama o kojima se bavimo.

Statistika Facebook:

Fb reach: 165 230
Followers: 3 526

Statistika Instagram:

IG reach: 56 578
Followers: 3 000

PRILOZI I LINKOVI

PODKASTI

Linkovi za platforme na kojima može da se sasluša svih 36 podkasta, uz kratka objašnjenja su:

Spotify <https://open.spotify.com/show/1mcLpoUzfeRugVkefsG3Aj>

Apple podcasts <https://podcasts.apple.com/za/podcast/ideas-podcast/id1651386316>

Stitcher <https://www.stitcher.com/show/1033354>

Deezer <https://www.deezer.com/us/show/5304707>

Castbox <https://castbox.fm/channel/id5186707>

Podcast.rs <https://podcast.rs/show/ideas-podcast/>

EPIZODA SERIJE „ŽENSKO ZNANJE“:

Epizoda serije „Žensko znanje“ dostupna na:

<https://www.youtube.com/watch?v=GW3yVMZtG8k&t=4s>

KAMPANJA: "BUDUĆNOST U UČIONICI CENTRA – FEMINISTIČKI STRIP"

Kampanju su podelili mediji:

Daily Green

<https://dailygreen.rs/drustvo/podrzi-stampanje-strip-a-za-zenske-studije>

XXZ <https://www.xxzmagazin.com/kampanja-prikupljanja-sredstava-za-feministicki-strip>

Zoomer

<http://zoomer.rs/u-pripremi-feministicki-strip-buducnosti/>

Oblakoder

<https://www.oblakoder.org.rs/kampanja-prikupljanja-sredstava-za-feministicki-strip/>

Mašina

<https://www.masina.rs/pocelo-prikupljanje-sredstava-za-stampanje-feministickog-strip-a/>

Cemaforum

<https://www.cemaforum.rs/sr/vest/7594/Kampanja-prikupljanja-sredstava-za-feministi%C4%8Dki-strip/>

Kupek

<https://www.mixcloud.com/dejankozul/kupek-329-%C5%BEenska-strana-strip-a/>

Booksа

<https://booksa.hr/vijesti/vijesti/podrzi-tiskanje-feministickog-strip-a>

Izveštaj podnose:

Mirela Šantić, operativna koordinatorka i zastupnica CŽS

Nadja Bobićić, programska koordinatorka (do oktobra) i članica Saveta